

Het bos: toegankelijk voor jou en mij?

Verslag VBV-studiedag 28 november 2003

Dirk Raes

Blindenwandeling 'Voel het Bos' in het Arboretum Groenendaal

Dirk Raes, boswachter afd. Bos & Groen (Ministerie van de Vlaamse gemeenschap), Zoniënwoud

Dirk Raes is boswachter bij de afdeling Bos & Groen en heel actief bij de natuurgidsen van Natuurgroepering Zoniën. Hij introduceert een voorbeeldproject rond toegankelijkheid in het Arboretum van Groenendaal (Zoniënwoud). Het project 'Voel het bos' wordt toegelicht aan de hand van een diareeks. De 'Voel het bos'-tour werd specifiek voor blinden (en slechtzienden) uitgewerkt in het arboretum van Groenendaal. Uitgangspunt is een 'arboretum voor iedereen'. De Afdeling Bos en Groen, Natuurgroepering Zoniënwoud vzw en het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal werkten deze wandeling uit, specifiek aangepast voor blinden en slechtzienden.

Doorheen het bos en het arboretum werd een aangepast wandelpad aangelegd. Langs het traject zijn er, naast de informatieborden voor zienden, een zestal brailleborden, voelbakken en een speciale stand met bosattributen voor blinden en slechtzienden voorzien. De wandeling eindigt in het aanpalende bosmuseum Jan Van Ruusbroec, waar een deel van de opschriften in braille werden omgezet. Er werd een blauw circuit (met een wit boordje als contrastkleur) uitgewerkt voor slechtzienden. Dit circuit is best toegankelijk onder begeleiding. Er werd hier bewust gekozen om het bosgevoel als uitgangspunt te nemen. Een bos is geen park. Er is bewust niet gewerkt met verhardingen. Door gebruik te maken van verhakseld materiaal wordt het bosgevoel in stand gehouden. Doordat het circuit onder begeleiding wordt afgelegd, dragen oneffenheden in het terrein, barrières, bladeren op de weg, etc. bij tot de ervaring. Omgevallen bomen en andere hindernissen worden geïntegreerd als belevingsmomenten. Langs het circuit zijn er 'voelbakken' aangebracht die het mogelijk maken bosproducten te voelen en te duiden. Bepaalde bomen zijn vrijgemaakt om te voelen. Het voelen van schors is een dankbaar onderwerp. Ook geuren verrijken de ervaring: voel het bos en ruik het bos (hier wordt een volgende tour rond uitgewerkt). Er zijn borden in braille aanwezig. Kruispunten en splitsingen van wegen zijn aangegeven met speciale tekens. Veel bezoekers zijn niet slechtziend. Ook voor hen is het pad interessant omdat ze nieuwe dimensie van het bos leren kennen.

Erik van der Spek Texel, toegankelijk eiland!?

Erik van der Spek, boswachter Staatsbosbeheer, district Texel, Nederland

In 1975 werd op het eiland Texel (Nederland) een natuurpad van 1.5 km voor blinden en slechtzienden aangelegd. In 2003 werd dit uitgebreid naar een geïntegreerd natuurpad ('Alloo') van 4.5 km dat ook toegankelijk is voor rolstoelgebruikers. Wandelingen kunnen tot 2.7 km worden ingekort.

1. Informatie

De infobrochure van het natuurpad Alloo is te verkrijgen in het Nederlands, Duits, Braille en grootschrift. Er bestaat tevens een auditieve versie. De brochure is ook printbaar vanaf het internet, waarbij ook de informatie hoe te bereiken met het openbaar vervoer (bus) wordt vermeld. In het gebied zelf zijn steeds informatieborden voorzien in Braille voor blinden en in

tekstformaat voor slechtzienden en zienden. De plattegronden zijn uitgewerkt in reliëf. De informatiepanelen zijn onder rijdbaar door rolstoelers. Voor blinden zijn er zo weinig mogelijk voorzieningen aangebracht en dit op vraag van de Blindenfederatie zelf. Over het ganse traject is er wel voor gezorgd dat er voldoende contrast is tussen het pad en de omgeving. De informatieverstrekking aan blinden gebeurt op de volgende wijze:

- ribbeltegels: markeren de looprichting
- noppentegels rechts in het pad en een metalen gidslijn: informatiepunt
- noppentegels haaks over het pad: waarschuwing bijzondere situatie of kruising
- betontegels rechts naast het pad: aanduiding bank rechts van het pad
- houten gidslijnen: ondersteuning bij bijzondere situaties of een kruising

De betekenis van deze markeringen wordt vermeld in de informatiebrochure. De informatiekaart van het gebied is zodanig opgevat dat de mensen zelf kunnen kiezen wat ze aan kunnen. De paden worden aangeduid met een coderingsysteem: verhard, onverhard, ruig en periodiek nat. Ook de hellingsgraad en de aanwezigheid van obstakels zijn aangeduid. Een gemotoriseerde rolstoeler kan bv. een helling van 1/8 nemen, maar voor andere is dit onmogelijk.

2. Ondergrond

Het pad is voorzien van een verharding van kleischelpen. Op andere plaatsen werden doorgroeimatten gebruikt.

3. Extra voorzieningen

Bij de inrichtingen werd gelet op volgende zaken:

- naast een bank met leuning voor mensen die slecht te been zijn, is er ook plaats voorzien voor een rolstoel
- bij de picknicktafels zijn de banken op de kopse kant geplaatst, zodat er ook plaats is voor rolstoelen
- kunstwerken zijn bereikbaar en betastbaar
- bij een kijkwand is beenruimte voor rolstoelgebruikers voorzien, zodat ze makkelijk bij de wand kunnen komen
- klaphek: door de draai die in het scharnier zit, valt het hek na openen terug dicht ; langs de andere kant is er een handvat voorzien zodat een rolstoeler het hek kan opentrekken
- kussend hek (idee uit Engeland): een rolstoeler kan er door, een fietser niet
- mogelijkheid om rolstoelen te lenen
- ruime parkeerplaatsen toegankelijk voor rolstoelers

4. Toekomstperspectieven

Het toegankelijk maken van de 'Slufter'. Dit kweldergebied heeft jaarlijks 1 miljoen bezoekers, maar is nog niet toegankelijk voor iedereen. Het probleem is dat er een zanddijk moet overgestoken worden. Binnenkort wordt een hellingbaan van 300 m langs weerszijden van de dijk en een toegankelijk pad van 200 m in de kwelder aangelegd. Het hele project kost 250000 euro.

Griet Buyse

Juridisch kader van het bos- en natuurdecreet

Griet Buyse, projectmedewerker Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Als men initiatieven wil ondernemen om natuur- en bosgebieden voor iedereen toegankelijk te maken, dus ook voor mensen met een beperkte mobiliteit, dan wordt men vaak geconfronteerd met een ingewikkelde wetgeving. Er is niet alleen het bosdecreet en het natuurdecreet, maar ook

nog het landschapsdecreet en de wetgeving op de ruimtelijke ordening waarmee men rekening moet houden.

Binnen het natuur- en bosdecreet zijn vrij weinig beperkingen terug te vinden die het verruimen van de toegankelijkheid kunnen hinderen. Uiteraard zijn er binnen beschermde landschappen en natuureservaten wel beperkingen met betrekking tot het wijzigen van vegetatie, het verharden van paden en dergelijke meer. Dit zijn immers vaak vrij ingrijpende maatregelen die vanuit ecologisch en / of historisch standpunt dan ook niet altijd aanvaardbaar zijn. Volgens het bosdecreet alle boswegen toegankelijk voor voetgangers (tenzij anders aangeduid). Rolstoelgebruikers worden in deze wetgeving expliciet gelijkgesteld aan wandelaars. Het bosdecreet legt echter wel beperkingen op met betrekking tot gemotoriseerd verkeer en het uitvoeren van werken die wijzigingen aanbrengen in de fysische toestand van het bos. Dit alles kan enkel mits machtiging van het bosbeheer. Voor elk bos (openbaar en / of groter dan 5 ha) moet verplicht een beheerplan opgemaakt worden waaraan een toegankelijkheidsreglement gekoppeld wordt. Daarin worden de verschillende vormen van openstelling beschreven. Hierin zijn tevens kansen om subsidies te bekomen voor openstelling van gebieden. Voor veel initiatieven die de toegankelijkheid bevorderen, zullen echter wel werken moeten uitgevoerd worden die wijzigingen aanbrengen aan de fysische toestand van het bos- of natuurgebied. Dit gaat bv. over het verharden of wijzigen van paden, het plaatsen van infrastructuur en dergelijke meer. Voor dergelijke werken moet wel steeds een stedenbouwkundige vergunning aangevraagd worden. En zo komen we terecht in de wetgeving op de ruimtelijke ordening. We kunnen besluiten dat er binnen het bos- en natuurdecreet en de daaraan verbonden uitvoeringsbesluiten weinig beperkingen en geen echte hinderpalen zijn om te werken aan een verruimde toegankelijkheid. Maar het probleem lijkt eerder te liggen bij de aanvraag en de beoordeling van de stedenbouwkundige vergunningen.

Binnen de wetgeving op de ruimtelijke ordening dient men na te gaan wat de bestemming op het gewestplan is van het gebied waar men initiatieven wil ondernemen. Dit dateert uit het Koninklijk Besluit van 1972. Indien reeds een Ruimtelijk Uitvoeringsplan voor de omgeving bestaat, gelden uiteraard de bestemmingen van het RUP. Op basis van de vrij beperkte navraag die gedaan werd, blijkt de beoordeling van het dossier cruciaal te zijn en lijkt dit zeer afhankelijk te zijn van initiatief tot initiatief en dus ook van beoordelaar tot beoordelaar te verschillen. Bij een zeer strikte interpretatie zijn er gezien deze wetgeving effectief weinig mogelijkheden en kansen om de openstelling en de toegankelijkheid te verhogen aangezien de werken 'niet rechtstreeks bijdragen tot de bescherming van de natuur / het bos en het bosbedrijf'. Om deze moeilijkheid juridisch te omzeilen, bestaat de mogelijkheid om het artikel 20 binnen de wetgeving op de ruimtelijke ordening aan te grijpen, waarin de uitzonderingsmaatregelen bepaald worden. Via deze weg kan men zich dan beroepen op het uitvoeren van 'werken van algemeen belang'. Hoewel deze uitwijkmogelijkheid meer gebruikelijk is voor grote infrastructuurwerken, biedt ze een oplossing om werken in het kader van een verruimde toegankelijkheid te kunnen uitvoeren en te laten goedkeuren. Het is overduidelijk dat een degelijk aanvraagdossier heel belangrijk is. In dit dossier moet een goede argumentatie opgebouwd worden waarbij de multifunctionaliteit van gebieden aangehaald wordt. Het is van groot belang te wijzen op de belangrijke sociaal-educatieve functie van bos- en natuurgebieden. Een degelijk aanvraagdossier, gecombineerd met een onderbouwd beheerplan (en eventueel toegankelijkheidsreglement), moet ervoor zorgen om werken in het kader van een ruimere toegankelijkheid te kunnen uitvoeren.

Binnen de wetgeving op de beschermde landschappen, zijn er enerzijds beperkingen (nl. bij een stedenbouwkundige vergunning is tevens een bindend advies van de afdeling Monumenten en Landschappen, AROHM, nodig). Aan de andere kant zijn binnen deze regelgeving ook kansen om premies te verkrijgen voor het uitvoeren van werken die gelinkt zijn aan het herstel, onderhoud en openstelling van landschappen.

Besluitend kan men stellen dat het van groot belang is de reden van een verruimde openstelling van natuur- en bosgebieden, nl. voor de doelgroep van mensen met een beperkte mobiliteit, expliciet te benadrukken in de beheervisie (van de dienst, vereniging, gemeente,...) en er aandacht aan te besteden bij de opmaak van beheerplannen. Bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning moet een goed onderbouwd dossier het nut en de meerwaarde van de verruimde openstelling kunnen aantonen. In Nederland stelt men zowel bij Staatsbosbeheer als bij de vereniging Natuurmonumenten voorop om een bepaald percentage van de gebieden in mindere of meerdere mate op te stellen voor personen met een beperkte mobiliteit. Natuurmonumenten streeft er bv. naar om tegen 2005 tenminste 25% van haar gebieden in bepaalde mate toegankelijk te maken voor personen met een verminderde mobiliteit. Tot slot is het van belang dat er meer aandacht besteed wordt aan communicatie en vorming over het belang van een ruime en wel overwogen toegankelijkheid.

Wim Vereecken

'Participatie bij de inrichting van groendomeinen in de gemeente'

Wim Vereecken, Groendienst Temse

Wim Vereecken lichtte kort de ervaringen toe die hij bij de groendienst van de gemeente Temse heeft opgebouwd met participatie van gebruikers bij de inrichting van groendomeinen. Hij maakte hierbij onderscheid tussen **verschillende vormen van participatie**.

- Ten eerste is er sprake van **onvrijwillige actieve deelname** van bewoners. Een voorbeeld hiervan komt voor bij de groene ruimte die voorzien wordt in nieuwe verkavelingen. De gemeente zal immers niet instaan voor het beheer hiervan. De bewoners worden verplicht deze 50 m² groen per kavel zelf te onderhouden. Een gelijkaardig voorbeeld betreft het onderhoud van niet-verharde voetpaden. De gemeente verplicht de bewoners in te staan voor het onderhoud. Deze verplichting helpt de gemeente haar pesticidereductieplan uit te voeren.
- Ten tweede is er de **vrijwillige actieve deelname na het sluiten van buurtovereenkomsten**. Deze contracten worden gesloten tussen buurtbewoners en de gemeente en betreffen gewoonlijk het klein (dagelijks) onderhoud van een groenzone of de uitbreiding van een achtertuin, enz... Zowel de gemeente als de bewoners nemen dan bepaalde engagementen op zich.
- Iets verder gaat men met het **eenmalig buurtoverleg**, dit is ook een vorm van **vrijwillige actieve deelname**. Bijvoorbeeld wordt buurtoverleg georganiseerd bij de (her)aanleg van speelpleinen en groenzones. Voor speelpleinen wordt getracht steeds de kinderen te betrekken. Enerzijds worden hun suggesties verwerkt in het uiteindelijke plan, anderzijds kan op die manier ook informatie gegeven worden over bv speelbossen. De eerste keer dat men zo iets organiseert, heeft men eerder een slechte ervaring. Men krijgt immers veel verwijten naar z'n hoofd geslingerd over wat de mensen allemaal dwars zit en wat volgens hen fout loopt in de gemeente. Het is immers voor hen een unieke kans om persoonlijk hun grieven te laten horen. Maar later komt er wel een toenadering en kan constructief gewerkt worden. Mensen leren hier echt luisteren naar elkaar, en leren elkaars argumenten en bezorgdheden kennen.

- Nog een stap verder gaat men met **advieswerkgroepen**, eveneens een vorm van **vrijwillige actieve deelname**. Deze werkgroepen begeleiden het hele proces van de (her)aanleg maar ook het beheer van (grotere) groenzones. In deze werkgroepen zitten vertegenwoordigers van allerlei gebruikersgroepen, omwonenden, belangengroepen en natuurverenigingen, beleidsmensen, adviserende overheden en de uitvoerders (gemeente Temse). Ook hier ontstaat een dialoog en leren mensen elkaars argumenten kennen. Op die manier krijgt men meer begrip voor elkaars visie en kan men tot een goede oplossing komen. Sinds kort probeert men bij de gemeente Temse hier ook specifiek personen met een handicap te betrekken. Tot nu toe is dit overleg helaas nog niet goed gelukt wegens te weinig of geen aanwezigheid.
- Tenslotte is er ook de **vrijwillige passieve deelname**. Voorbeelden hiervan zijn compostmeesters op wijkniveau en het project 'natuurouders' waarbij ouders vrijwillig een taak opnemen om mee te helpen in natuureducatieve activiteiten.

Wouter Vos

Technische aspecten van toegankelijkheid van bos- en natuurgebieden in functie van personen met een beperkte mobiliteit

Wouter Vos, Stille Paden vzw

De vzw Stille Paden werd opgericht door enkele mensen uit de welzijnssector, vanuit hun frustratie met het thema 'toegankelijkheid'. Deze mensen zijn begonnen met een zoektocht naar welke verschillende initiatieven allemaal lopen i.v.m. toegankelijkheid. Dit is uitgegroeid tot een samenwerking tussen de **sectoren van welzijn, groen en toerisme**.

Het is vanzelfsprekend dat een verbetering van de toegankelijkheid voor mensen met een beperkte mobiliteit niet enkel ten goede komt aan rolstoelgebruikers. De **doelgroep** is veel breder: kinderen en oudere mensen, mensen met een visuele beperking, ouders met een buggy, enz... hebben evenveel baat bij een ruime toegankelijkheid. Er blijkt trouwens een toenemende vraag te zijn naar toegankelijk groen en betrouwbare en actuele informatie erover. Daarnaast staan ook beheerders, ontwerpers en uitvoerders in toenemende mate open voor dit thema en vragen zij duidelijke criteria en normen, en technische informatie om de ruime toegankelijkheid van groengebieden te verzekeren.

De doelstellingen van de vzw zijn:

- sensibiliseren
- informeren van de doelgroep (o.a. na degelijke inventarisatie van de bestaande toegankelijke gebieden)
- adviseren van beheerders en uitvoerders (via website, opmaak van adviesrapporten voor specifieke gebieden, vorming, handleiding met technische informatie)
- betrekken van ervaringsdeskundigen bij de uitwerking (dé gehandicapte persoon bestaat niet, maar het betrekken van (verschillende) ervaringsdeskundigen geeft in elk geval een meerwaarde!)

Een **integrale benadering** is belangrijk: groengebieden inrichten op een manier zodat deze voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk zijn, en dus ook voor mensen met een handicap. Aandacht moet gaan naar de bereikbaarheid (o.a. met openbaar vervoer, degelijke parking, toegankelijke wegen in de onmiddellijke buurt, ...) en andere mogelijke knelpunten (o.a. toegankelijk sanitair). Het heeft weinig zin een park toegankelijk te maken of een aangepast wandelpad in een bosgebied te voorzien, wanneer de weg ernaartoe dit niet is! De informatie over de

toegankelijkheid van een gebied moet voor zoveel mogelijk mensen raadpleegbaar zijn. Bij het uitgeven van folders over een groengebied moet de reflex gemaakt worden om deze op een toegankelijke manier op te maken (bijvoorbeeld rekening houden met slechtzienden). Dit is vooral een kwestie van een mentaliteitswijziging...

De belevingswaarde van een bos of groengebied kan verhoogd worden door goede informatie aan te bieden, door aangepaste inrichting (beplanting, straatmeubilair, infrastructuur, enz...) en ook door rondleidingen en sociale dienstverlening.

Enkele praktische tips

- bereikbaarheid
Bereikbaarheid met het openbaar vervoer is van groot belang om een gebied voor zoveel mogelijk gebruikers toegankelijk te maken. Er moet een goede aansluiting zijn met het buitengebied; het bos of park mag niet op een 'eiland' liggen. Dit vraagt soms samenwerking tussen verschillende beheerders, bijvoorbeeld een provinciale groendienst die de paden in het park toegankelijk maakt en de gemeente die een drempel van 15 cm hoogte wegneemt zodat mensen ook daadwerkelijk in het toegankelijke park geraken.
- parkeerplaatsen
Als norm wordt gehanteerd 6% van het totaal aantal parkeerplaatsen aan te passen voor rolstoelgebruikers, en minimum 1 plaats voor busjes. Deze parkeerplaatsen (voor wagens) moeten verhard zijn en 3,5 op 6 meter lang. De plaatsen worden aangeduid met een duidelijk bord (E9 met rolstoelsymbool). Belangrijk is dat anderen niet binnen de voorbehouden vakken gaan parkeren. Een onderscheid maken tussen de vakken kost weinig en is nodig.
- paden
De paden worden best (half)verhard en zo vlak mogelijk gemaakt. Ze zijn minimum 90 cm breed maar liefst 1,5 m breed. Straatmeubilair en beplanting dienen buiten de looproute te staan.
- hellingen
Als norm wordt gehanteerd dat dwarshellingen maximaal 2% mogen bedragen, en langshellingen maximaal 5%. Voor korte langshellingen kunnen hogere hellingsgraden genomen worden (tot 10%).
- trappen en leuning
Trappen mogen niet te steil zijn en hebben een stroeve ondergrond (slipvrij materiaal). De doorgangsbreedte is minimaal 1,2 m. Stevige leuning is nodig aan beide zijden van de trap en niet op ooghoogte (wel op 70-75 cm hoogte en op 1m hoogte).
- bruggen
De toegankelijkheid van brugjes is belangrijk, zij vormen vaak een cruciale verbinding tussen verschillende delen van een park. Onderhoud is nodig, om een goede aansluiting tussen pad en brug te behouden (erosie en drempelvorming). De ondergrond moet slipvrij zijn en de hellingsgraad laag. Een leuning langs beide zijden van de brug is wenselijk, bij bruggen zonder leuning zijn drempels langs de randen zeker noodzakelijk. Een houten brug kan goedkoop slipvrij gemaakt worden door kippengaas op het brugdek te spijkeren.
- drempels en barrières
Drempels mogen maximaal 2 cm hoog zijn. Hierbij moet ook gelet worden op goten, putten, boomwortels en takken op de paden.
- informatieborden en bewegwijzering
Bij de aanvang/parking is een duidelijk informatiebord wenselijk. De lay-out is aangepast voor mensen met visuele beperkingen (kleurcontrasten, lettergrootte, pictogrammen, ...). Het bord bevat een overzichtelijk plan van het gebied, met aanduiding van sanitair en parking, en de lengte van de wandeling. Het bord bevindt zich op ooghoogte (0,9-1,7 m hoog) en er is een verharding aanwezig (buiten de looproute).
- informatie via brochures en website

Het is belangrijk dat mensen voor het vertrek thuis informatie kunnen raadplegen over het gebied en zich op voorhand kunnen informeren in welke mate het gebied en / of de infrastructuur toegankelijk zijn.

- straatmeubilair

De keuze en inrichting van zaken zoals picknicktafels, banken, afvalbakken, ... vraagt een kleine inspanning van de beheerder maar kan een wereld van verschil maken voor de belevingswaarde van het groengebied. Een *picknicktafel* kan mits enkele eenvoudige aanpassingen ook door mensen in een rolstoel worden gebruikt. Ofwel voorziet men aan één kant van de tafel geen zitbank ofwel brengt men aan het hoofdeinde van de bank een verlengstuk aan zodat de rolstoelgebruiker er onder kan rijden. Een klein verhard plekje náást een (gewone) *zitbank* maakt dat je met de rolstoel uit de looproute kunt gaan zitten.

Een handige tip voor *vuilnisbakken* is kleurcontrast te voorzien tussen bak en deksel, zodat ook slechtzienden de vuilbak zelfstandig kunnen gebruiken.

- bepanting

Overhangend groen over de wandelpaden moet zoveel mogelijk vermeden worden. Een regelmatig onderhoudsbeurt kan overhangend groen voorkomen.

- ...

De tijd ontbrak om verder in te gaan op andere technische tips, maar meer informatie is te vinden in de bundel van de vzw Stille Paden.

Jan Van den Berghe

Harmonisch park- en groenbeheer

Jan Van den Berghe, EBG, projectmedewerker HPG

De tekst hieronder is tekst die door Jan Van den Berghe ter beschikking gesteld werd en dus de letterlijke weerslag van zijn verhaal:

Toegankelijkheid van openbaar groen in de visie van het Harmonisch Park- en Groenbeheer

"Praten over de toegankelijkheid van parken en openbaar groen lijkt wel erg sterk op het intrappen van open deuren. Parken zijn er voor mensen. Toegankelijkheid is dan ook een conditio sine qua non. Het thema van de Dag van het Park van dit jaar zegt genoeg: 'Het park voor iedereen'. Parken moeten toegankelijk zijn, voor iedereen.

Het beheer van parken en openbaar groen steekt sinds enkele jaren in een nieuw kleedje. Dat kleedje heet Harmonisch Park- en Groenbeheer. Ik wil met u even nagaan hoe die nieuwe beheersvisie omgaat met die toegankelijkheid, meer bepaald voor personen met een handicap.

Harmonisch Park- en Groenbeheer is een beheersvisie. Ze dient als norm voor de parken en het openbaar groen van de Vlaamse Gemeenschap, maar ze wil ook een model zijn voor het groenbeheer van andere overheden, vooral steden en gemeenten. De beheersvisie is gevat in een tekst van 50 bladzijden, maar ik wil ze hier samenvatten in twee woorden: geïntegreerde multifunctionaliteit.

Multifunctionaliteit is duidelijk. Het openbaar groen van morgen zet een stap vooruit tegenover dat van het verleden. Het nieuwe park moet meer zijn dan mooi, meer dan een bewandelbare

esthetische ervaring. Het nieuwe openbaar groen moet een actieve plaats zijn, waar mens, historiek, natuur, abiotische eigenheid en milieu hun plaats vinden.

Belangrijk is dat die multifunctionaliteit geïntegreerd moet zijn. Waar het kan, kiest het HPG voor vermenging van functies. Een historische oranjerie is niet alleen cultuurhistorisch erfgoed, maar ook een ruimte voor klassieke concerten en dat terwijl de muren bezet zijn met Muurvaren, Muurleeuwenbek en één of ander zeldzaam mos. De beheervisie stelt uitdrukkelijk dat scheiding van functies enkel kan indien er een hoge intrinsieke waarde aanwezig is, die in het gedrang komt bij een multifunctionele toepassing. De visie pleit luidop voor verweving en koppeling van functies, niet voor zonerings.

Deze geïntegreerde multifunctionaliteit is het uitgangspunt voor de benadering van de toegankelijkheid. Als openbaar groen zich richt op een verweving van functies suggereert dat meteen dat het groenobject als geheel open staat voor recreatie. In de beheervisie wordt dat ook met zoveel woorden gezegd. Daartoe, stelt de beheervisie, moet gezorgd worden voor de noodzakelijke infrastructuur.

So far so good. Een consequent uitvoeren van de visie kan enkel leiden tot een betere toegankelijkheid en tot een rijker ervaringspectrum voor personen met een handicap. De visie – multifunctioneel, geïntegreerd, toegankelijk voor iedereen en de noodzakelijke infrastructuur – geven iedereen de mogelijkheid om op zijn wenken bediend te worden. Bovendien staat het HPG ook voor participatie. Participatie wordt naar voor geschoven als het middel om het beheer eigentijds, dynamisch en maatschappelijk gedragen te houden. Dat geeft iedereen, dus ook personen met een handicap de mogelijkheid om hun verlangens kenbaar te maken.

Toch moeten enkele kanttekeningen gemaakt worden. Het HPG moet leiden tot meer kwaliteit. De vanzelfsprekende vraag is: wat is een kwaliteitsvol groenobject? Kwaliteit moet begrepen worden als een invullen van een **positieve totaalervaring voor elke bezoeker** door het **hoogstaand invullen van elk van de (park)onderdelen**. Bovendien stelt het HPG dat kwaliteit ook bepaald wordt door **het respect voor de standplaatskenmerken**.

Dat betekent vanzelfsprekend dat een pad een goed pad moet zijn waar ook een rolstoel overheen kan. Maar het betekent ook dat die ene hoek of die ene trap in dat formele parkgedeelte gewoon een historische must zijn. Of dat het stuk moerasbos een permanent hoge waterstand vereist. Of dat arboretumbomen baat hebben bij de creatie van een mini – bosbiotoop onder de boom.

Wat betekent dat nu voor het maatschappelijke debat rond toegankelijkheid voor personen met een handicap? Op de studiedag bij de Dag van het Park werd er heel wat aandacht besteed aan de toegankelijkheid voor personen met een handicap. Daar kregen we een stroom van heel goede voorbeelden van hoe het beter kan. Een enkele keer liep het fout. Er werden voorbeelden gegeven, die bijdroegen tot een verbetering van de toegankelijkheid voor personen met een handicap, maar die tegelijk ten koste gingen van historische, wetenschappelijke, abiotische of natuurlijke kwaliteit. Zo stelde men voor om de padenstructuur in een geometrisch park wat vloeiender te maken. Dat gaat echter ten koste van het wezen van dat park, de geometrische structuur. Of men gaf aan dat de boomwortels, die het pad ongelijk maken, een probleem zijn. Maar bomen in een bos hebben nu eenmaal wortels.

Hier heb je als parkbeheerder een probleem. Er is een conflict tussen het hoogstaand invullen van elk van de parkonderdelen en de creatie van een positieve totaalervaring voor iedereen. Of concreet: je moet kiezen tussen het realiseren van een bepaalde waarde (de geometrische parkstructuur met zijn trappen en rechte hoeken) of de toegankelijkheid voor iedereen (de rolstoelpatiënt). Hier komt **afweging** in het geding. Het Vademecum Beheerplanning Harmonisch Park- en Groenbeheer benadrukt heel sterk het belang van de afweging. Daarbij moet elke

doelstelling afgewogen worden op basis van de objectieve (bijv. de aanwezigheid van een blindenschool bij het park of de Rode Lijst van de Belgische loopkevers) of geobjectiverde waarde van een parkelement (bijv. het best knowledge judgement over de dendrologische waarde) over tegenover andere waarden. Daartoe is een afwegingskader ontwikkeld, waarbij participatie een belangrijke rol speelt.

Hoe kunnen we tot een goed evenwicht, tot een afgewogen antwoord komen? Ik wil hier twee pleidooien houden, het ene al controversiëler dan het andere. In de eerste plaats wil ik pleiten voor een minder sectorale benadering, zowel binnen de natuur- bos- en parksector als binnen de belangenverenigingen van de personen met een handicap. Vanzelfsprekend moeten belangenverenigingen in de eerste plaats specialisten in hun problematiek zijn. Maar wie actief is rond de toegankelijkheid van natuur- of bosgebieden of parken voor personen met een handicap, is erg gebaat bij enige kennis over ecologie of parkhistoriek. Dat zal de keuzes en voorstellen heel wat beter en meer onderbouwd maken en conflicten vermijden. Het zal alle partijen helpen om een echt goede afweging te maken.

Het zal in de praktijk leiden tot een knuppelpad door het moerasbos dat een stuk langer is (nooit modder) en een stuk breder is (voor de rolstoel), maar ook tot een niet aanpassen van de trappen in de terrasbouw van dat park van Le Nôtre. Het zal zorgen voor educatieve borden met een braillegeedeelte, maar niet voor een verhard pad door dat schitterende hooiland.

Daarnaast wil ik pleiten voor het benaderen van ieder mens als mens. Elk mens, wat zijn eigenheid ook is, is een parkbezoeker. Daarom moet het park of openbaar groen een positieve totaalervaring bieden aan de sportieveling en de rustzoeker, de intellectueel zoekende en de gewone genieter, de blinde en de bejaarde, de dove parkhistoricus en de moeder met de buggy, aan de rolstoelgebruiker met arboretumkennis en de mountainbiker, kortom voor iedereen. Dan is elk parkbeheerder het aan zichzelf verplicht om én een kwaliteitsvol park of openbaar groen te creëren én met al die mensen en al hun verlangens rekening te houden. Die parkbeheerder weet vooraf dat hij niet alle verlangens van iedereen zal kunnen invullen. Maar hij zal op basis van de inbreng van de verschillende belangengroepen, zijn eigen kennis en de objectieve en geobjectiverde waarde van de inhoudelijke parkelementen komen tot een afgewogen park voor iedereen, dus ook voor de persoon met een handicap.

Kortom, hij zal zorgen voor geïntegreerd en multifunctioneel groen. Hij zal zorgen voor een Harmonisch Park- en Groenbeheer." (Jan Van den Berghe)

Kristel Bosmans Voorstelling Libretto-project

Kristel Bosmans, vzw Toegankelijkheidsbureau

VZW TOEGANKELIJKHEIDSBUREAU
Koorstraat 1 - 3510 Kermt-Hasselt
tel.: 011-87 41 38 - fax: 011-87 41 39
Noorderlaan 4 - 1731 Zellik
tel.: 02-465 55 25 - fax: 02-465 55 26
e-mail: info@toegankelijkheidsbureau.be
website: www.toegankelijkheidsbureau.be

LIBRETTO
www.toegankelijkvlaanderen.be
www.toevla.be

De tekst hieronder is tekst die door Kristel Bosmans ter beschikking gesteld werd en dus de letterlijke weerslag van haar verhaal:

Gezien de toegankelijkheid van gebouwen en omgeving voor mensen met beperkingen veelal te wensen over laat, is het beschikken over gedetailleerde en betrouwbare informatie over de toegankelijkheid cruciaal voor deze doelgroep. De ontoegankelijkheid of het gebrek aan objectieve informatie kan de oorzaak zijn dat mensen met een beperking afzien van de deelname aan het maatschappelijk leven.

Om de informatieverstrekking te verbeteren werd het Project **Libretto (Limburgs Brabants Eenduidig Totaal Toegankelijkheids- Overzicht)** uitgewerkt. In het project zullen gedurende 3 jaar (oktober 2002 - oktober 2005) Vlaamse en Nederlandse organisaties grensoverschrijdend samenwerken om de toegankelijkheid te onderzoeken en de informatie op een uniforme wijze te ontsluiten voor de doelgroep personen met een handicap.

Het project kadert in het Europese Interreg III programma Grensregio Vlaanderen - Nederland, Euregio Benelux Middengebieden en wordt gefinancierd door Toerisme Vlaanderen, provincie Belgisch Limburg en provincie Vlaams-Brabant.

De partners die deelnemen aan het project zijn het Toegankelijkheids-bureau vzw (Hasselt - België), dat het project coördineert, de gemeente Venlo (Nederland), Federatie Voor Gehandicaptenorganisaties Limburg (Sittard - Nederlands Limburg) en het Landelijk Bureau Toegankelijkheid (Nederland).

Het project beoogt het opzetten van een eenvormige database met website (www.toegankelijkvlaanderen.be) over de mate van toegankelijkheid van gebouwen, publieke ruimten en voorzieningen voor mensen met beperkingen.

Om tot deze eenvormige informatievoorziening te komen ontwikkelt het project een methodiek om de toegankelijkheid van gebouwen en voorzieningen op een objectieve wijze te onderzoeken en weer te geven. Hierbij wordt rekening gehouden met de noden van alle doelgroepen zoals personen met een motorische, visuele, auditieve beperking en personen met allergie en ademhalingsproblemen. z.o.z.

Toeristische voorzieningen en publieke gebouwen worden ter plaatse onderzocht aan de hand van een gestandaardiseerde checklist.

De mate van toegankelijkheid wordt weergegeven in drie niveaus:

- niet toegankelijk voor iedereen
- +/- gedeeltelijk toegankelijk
- + toegankelijk.

Er wordt geen totaalscore voor het ganse gebouw gegeven, maar aan elk onderdeel van het gebouw (parking, inkom, lift, vergaderzalen, aangepast toilet, lobby, zwembad, kleedkamers.....) wordt een niveau toegekend.

Naast het toekennen van een niveau voor elk onderdeel van het gebouw wordt indien nodig ook een concrete en gedetailleerde beschrijving gegeven (bv. er is een trap van 2 treden en een deur van 76 cm). Op basis van deze informatie kunnen mensen met een beperking zelf inschatten of het bezoeken van de accommodatie al dan niet haalbaar is voor hen, of dat men eventueel voorzieningen moet treffen, of dat men zich wat toegankelijkheid betreft geen zorgen moet maken.

De resultaten van het onderzoek worden ook teruggekoppeld naar de eigenaar. Op deze wijze krijgt deze een goed beeld over de mate van toegankelijkheid van zijn eigen gebouw en kan hij eventueel nog verbeteringen aanbrengen. Toegankelijkheid is een zaak van details, soms kunnen kleine en goedkope aanpassingen al een wereld van verschil uitmaken voor personen met een handicap.

De onderzoeksresultaten worden opgenomen in een databank met uitgebreide zoekfuncties die geraadpleegd kan worden op de website www.toegankelijkvlaanderen.be of www.toevla.be alsook op de websites van het Toegankelijkheidsbureau en de gemeente Venlo. Daarenboven zal de informatie ook raadpleegbaar zijn bij de toeristische, provinciale of gemeentelijke overheden. De databank zal ook opgenomen worden in de productdatabank van Toerisme Vlaanderen en in de informatieverstrekking van Toerisme en Recreatie Nederland.

Gedurende het project zullen een 600-tal gebouwen in Vlaanderen en Nederland onderzocht worden.

Voor het optekenen van de informatie wordt beroep gedaan op personen met een handicap en langdurig werklozen die hiervoor een specifieke opleiding krijgen.

Naast het ontwikkelen van een uniforme methodiek van datacollectie, datastructuur en onderliggende gelijklopende normen tussen Nederland en Vlaanderen, zal het project ook het belang van toegankelijkheid promoten via sensibiliseringsactiviteiten, studiedagen en workshops.

Libretto Plus:

Daar het Interreg project Libretto slechts een gedeelte van Vlaanderen bestrijkt, met name de provincies Limburg, Antwerpen en arrondissement Leuven, is men op Vlaams niveau, met de subsidies van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Gelijke Kansen, overgegaan tot de ontwikkeling van het project 'Libretto Plus'. Het is de bedoeling via dit project de voorwaarden te scheppen om de databank, die binnen Libretto ontwikkeld zal worden, uit te breiden naar de andere regio's van Vlaanderen.

Om dit mogelijk te maken zullen, naast de Nederlandse partners van Libretto, ook de andere Vlaamse adviesbureaus inzake toegankelijkheid betrokken worden bij het vastleggen van de onderliggende criteria, checklijsten en datastructuur.

Door over heel Vlaanderen eenvormige normen en checklijsten te hanteren voor de toegankelijkheidsonderzoeken van publieke gebouwen zal er in grote mate bijgedragen worden tot meer duidelijkheid. In eerste instantie voor de personen met een beperking, maar ook voor de eigenaars van de te onderzoeken gebouwen.

**PROJECT MET FINANCIËLE STEUN
VAN DE EUROPESE UNIE**

Workshop A

Communicatie en participatie

Moderator: Katrijn Gijssels (VBV)

Medewerkers: Rieke Jacobs (Blindenzorg Licht en Liefde), Lief Augusteyns (vzw Stille Paden), Peter Van Gossum (VBV)

In deze workshop kwamen twee thema's aan bod: communicatie en participatie, en dit voor de specifieke situatie van de toegankelijkheid van groengebieden.

We spreken van **communicatie** wanneer de beheerder van een groengebied informatie aanbiedt aan de (mogelijke) gebruikers van dit gebied. Hierbij is het belangrijk dat deze informatie ook toegankelijk is voor minder mobiele en visueel gehandicapte gebruikers. Vaak is het een kwestie van hiervoor aandacht te hebben, en betekent het niet eens een grote meerkost om de informatie van bij het begin toegankelijk te maken voor zoveel mogelijk mensen. Voorbeelden van communicatie zijn onder meer folders, website, infoborden, wegwijzers, ...

De **informatie die gebruikers nodig hebben**, kan gezien worden als het antwoord op volgende drie vragen:

- Waar vind ik toegankelijke bosgebieden?
→ *overzicht van toegankelijke groengebieden in Vlaanderen*
- Hoe ziet het gebied dat me interesseert eruit en welke voorzieningen zijn er?
→ *info over een bepaald gebied, op voorhand te raadplegen*
- In het gebied zelf: waar begint een wandelpad, waar leidt het naartoe, enz.. ?
→ *info in het gebied zelf, zoals plattegronden, wegwijzers, ...*

Wanneer er een interactie optreedt tussen gebruikers en beheerders, spreken we van **participatie**. Participatie is méér dan aanbod van informatie, hier is er een zekere inspraak van de gebruikers. Gebruikersgroepen kunnen participeren in de planning, de aanleg, de inrichting en het beheer van groengebieden. Het initiatief kan uitgaan van de beheerder (meestal), een begeleidingsgroep, of, het meest verregaand, van de gebruikers zelf. Er zijn natuurlijk ontzettend veel gebruikers(groepen), die allen verschillende wensen en verwachtingen hebben: buurtbewoners, ruiters, natuurverenigingen, jeugdbeweging, schoolkinderen, enz... De beheerder kan onmogelijk met ieders wensen rekening houden, want wat goed is voor de één is dat niet voor de ander. Hierbij is de specifieke situatie belangrijk. Een groengebied dat bijvoorbeeld vlak naast een rusthuis is gelegen, een blindenschool of een revalidatiecentrum moet vanzelfsprekend meer aandacht besteden aan een goede toegankelijkheid voor personen met een beperking. Tenslotte is het van groot belang dat bij participatieprocessen van bij het begin duidelijk is wat de randvoorwaarden zijn (waarover men kan praten en beslissen), wat er met de suggesties effectief zal gebeuren, en wanneer er iets mee zal gebeuren. Voorbeelden van participatie zijn onder meer een boomplantactie, terreindiscussie, bewonersinstuif, buurtbevraging, bezoekersinterviews, interactieve website of tentoonstelling.

Slechtzienden

Niet elke vorm van slechtziendheid is dezelfde. Zo bestaat er: wazig zicht tengevolge van verminderde gezichtsscherpte, tunnelzicht als gevolg van retinitis pigmentosa, zwarte vlekken op het netvlies als gevolg van suikerziekte en wazig zicht als gevolg van bv cataract.

Enkele interessante punten uit de discussie worden hieronder gegeven.

1. Toegankelijke informatie (folders, website en infoborden)

Voor wat de VORM betreft, moet men er vooral aandacht voor hebben dat de informatie ook toegankelijk is voor mensen met een visuele handicap. Zo gebruikt men voor folders en infoborden best een groot, duidelijk en eenvoudig lettertype (bv. Arial, Helvetia en Verdana) en contrasterende kleuren (bv zwarte letters op lichtgele achtergrond, witte letters op donkergroene achtergrond). Voor infoborden kun je beter ook opteren voor niet gegraveerde letters. Het informatiebord kan best uit de zon geplaatst worden en er moet een afdakje voorzien worden zodat er geen reflectie optreedt. Voor een website moet men ook niet-opgemaakte tekst voorzien die blinden dan gemakkelijk kunnen omzetten naar een voor hen bruikbaar formaat, ... Het is eigenlijk steeds aangewezen om info op te slaan op een PC zonder lay-out om te kunnen mailen, om thuis in aangepaste vorm te lezen of om in aangepaste lettergrootte uit te printen op vraag. Technische richtlijnen worden gegeven in het document van Blindenzorg, Licht en Liefde (Bijlage signalisatie, uitgedeeld op de studiedag of te bekomen bij Blindenzorg, Licht en Liefde).

Voor wat de INHOUD betreft, is het belangrijk ook te denken aan de noden van onder meer rolstoelgebruikers (zij hebben informatie nodig over de voorzieningen, de parking, het openbaar vervoer, de toiletten, de berijdbaarheid van de paden, enz...). En de tekst moet begrijpbaar opgesteld zijn voor iemand van 12 jaar oud.

- Grondinformatie

Grondinformatie is een aanduiding of aanwijzing voor blinden van bv een bushalte, informatiepunt, een kruising,... Zo wordt een bushalte of een belangrijk gebouw op sommige plaatsen aangeduid met een rubberen vierkante tegel. Het is belangrijk dat deze informatieverstrekking gestandaardiseerd wordt.

- **Pictogrammen**

Eenvoudig en duidelijk, eventueel met Braillevertaling

- **Tastbare informatie**

Voor blinden geven tastbare voorwerpen (zoals nestkastjes, schaalmodellen, voelbakken, etc) extra informatie, zorg er wel voor dat personen met een visuele handicap erbij kunnen.

- **Blindenpers**

Om de doelgroep 'blinden' te bereiken wordt er bij voorkeur gebruik gemaakt van de blindenpers. Dit bestaat uit: een auditief weekblad Pogebraille (redactie@phk.be), een digitaal forum (bliksem@yahoo.com), tijdschriften van blindenorganisaties en de koepel Belgische Confederatie voor Blinden en Slechtienden (bcbs.cbpm@skynet.be).

2. Netwerk rond toegankelijkheid

We onderscheiden hierbij 4 groepen: de overheidsinstellingen (Vlaams Steunpunt Toegankelijkheid en de provinciale steunpunten), technische adviesbureaus, de gebruikersorganisaties (ervaringsdeskundigen en hun koepels) en beheerders. Hierbij zorgen de technische adviesbureaus voor een standaardisatie, wetenschappelijke informatie en integratie van de individuele noden van ervaringsdeskundigen, de gebruikersorganisaties voor de praktische informatie, de overheid voor de beleidsondersteuning en de beheerders voor de uitvoering van de ingrepen binnen de economische, ecologische en sociale beperkingen. Een goede toegankelijkheid is slechts mogelijk als al deze verschillende organisaties samenwerken en informatie uitwisselen. Bij de standaardisatie moet natuurlijk rekening gehouden worden met de begintoestand. Een idee dat geopperd werd is een gebruikersraad per park.

3. Niet enkel voor rolstoelgebruikers, blinden en slechtienden!

Informatie die leesbaar is voor slechtienden, is tegelijk ook duidelijk voor iedereen. Een groengebied dat toegankelijk is voor rolstoelgebruikers, opent tegelijk ook mogelijkheden voor gezinnen met buggy's, oudere mensen die moeilijker te been zijn, enz...

4. Discussie over scheiden versus verweven

De 'norm'-mens bestaat eigenlijk niet. Elke persoon heeft wel één of andere beperking. Is het dan beter om bepaalde gebieden toegankelijk te maken voor mensen met een bepaalde beperking, en deze bepaalde gebieden daar dan ook volledig op af te stemmen, of is het beter om in alle gebieden (die daarvoor in aanmerking komen) te streven naar een toegankelijkheid voor zoveel mogelijk mensen, waarbij men weet dat men niet voor iedereen goed kan doen? De voorkeur van de aanwezigen ging duidelijk uit naar de tweede optie.

5. Wat kan je als beheerder doen?

Wanneer je een informatiefolder maakt, zorg dan dat hier voldoende informatie in staat over de toegankelijkheid van je gebied (ook als het gebied niet goed toegankelijk is, dan weet men het tenminste). Zorg bij de vormgeving dat de informatie duidelijk leesbaar is voor zoveel mogelijk mensen. Zorg dat informatiepanelen en wegwijzers in het gebied duidelijk leesbaar zijn, gebruik contrasterende kleuren, en pas de hoogte van het infobord aan zodat ook rolstoelgebruikers de informatie kunnen bekijken (bv lessenaarvormig bord waar rolstoel een stukje onder kan rijden). Wil je iets aankondigen specifiek naar blinden en slechtienden, maak dan gebruik van de blindenpers. Maak je een website, laat deze dan checken of adviseren door een expert of ervaringsdeskundigen. Alle technische en praktische informatie is te vinden in de bijlagen (signalisatie en werkdocument: handvaten voor aanpassing in bos en groen voor personen met een visuele handicap, opgemaakt door Blindenzorg, Licht en Liefde, door Rieke Jacobs).

Workshop B

Beheer en inrichting van parken

Moderator: Lut Slembrouck (VBV)

Medewerkers: Ilse Stoffels (Provinciaal domein Averegten), Wouter Vos (Stille Paden), Dirk Demeyere (afdeling Bos & Groen) en Koen Van Bouchout (VBV)

In deze workshop werd een heel pakket concrete maatregelen en voorzieningen (van vuilbakken over wegverhardingen via banken tot visplekken) besproken die de toegankelijkheid voor mensen met een beperkte mobiliteit vergroten. Uit de discussie konden een aantal algemene conclusies worden getrokken.

Een 'park'omgeving impliceert altijd een zekere basistoegankelijkheid voor iedereen. De mate waarin de toegankelijkheid moet en kan worden uitgewerkt moet het resultaat zijn van een afweging die met tal van factoren dient rekening te houden.

Belangrijk is het volgende:

- Toegankelijkheid moet geplaatst worden in een groter geheel: het park én zijn omgeving, de verschillende functies van het park. Dit impliceert ook dat er steeds keuzes gemaakt moeten worden wat betreft toegankelijkheid op basis van zo'n afweging.
vb: domein Averegten is gelegen in de buurt van een geriatrische instelling
- Maatregelen die de toegankelijkheid vergroten moeten steeds in samenhang bekeken worden. De mate van toegankelijkheid van de verschillende voorzieningen moet op elkaar zijn afgestemd worden.
vb: een pad leidt naar iets anders...dat iets, die voorziening moet ook toegankelijk zijn ... en omgekeerd
- De mogelijkheden voor onderhoud en beheer zijn belangrijke afwegingsfactoren waarop de toegankelijkheid moet worden afgestemd. Iets dat toegankelijk gemaakt wordt, moet dat ook blijven. Het zal dus noodzakelijk zijn prioriteiten te leggen.

Een belangrijke zorg waar werd op gewezen is het gevaar voor 'eenheidworst': in alle parken dezelfde voorzieningen die beantwoorden aan de normen voor toegankelijkheid. Hiertegen wordt ingebracht dat creativiteit binnen bepaalde criteria mogelijk is zowel in het ontwerp van parken als in ontwerpen van voorzieningen en infrastructuur.

Uiteindelijk gaat het vooral om een attitude die zou moeten veranderen. Er zou een permanente reflectie bij ontwerpers en beheerders moeten groeien met betrekking tot toegankelijkheid. Het toegankelijk maken van parken is een proces waarbij er nood is aan participatie (ervaringdeskundigen) en kennisoverdracht (technische handleidingen) om te komen tot de best mogelijke oplossingen.

Workshop C

Beheer en inrichtingen van natuur- en bosgebieden

Moderator: Johnny Cornelis (VBV)

Medewerkers: Griet Buyse (VBV), Iris Verstuyft (Natuurpunt vzw)

In de derde workshop, die zich vooral richtte tot terreinbeheerders van natuur- en bosgebieden, lichtte Iris Verstuyft eerst de visie van Natuurpunt toe. Zij vernoemde enkele concrete ad hoc-initiatieven, maar zei dat er bij Natuurpunt nog geen echt beleid wordt gevoerd omtrent het bevorderen van de toegankelijkheid voor minder mobiele mensen en dat daar wel meer aandacht zou moeten aan besteed worden.

In de workshop werd vervolgens overlopen welke verschillende afwegingen men dient te maken bij het streven naar een integrale toegankelijkheid van natuur- en bosgebieden.

Op ecologisch vlak zal het inrichten van een goed toegankelijk pad er voor zorgen dat wandelaars minder snel van het pad afwijken zodat het ontstaan van verschillende parallelle paadjes vermeden wordt. Paden leiden trouwens niet altijd tot degradatie van natuurwaarden: veel soorten zijn er net aan gebonden.

In de workshop werd niet verder ingegaan op de technische aspecten van de inrichting (daar bestaan verschillende handleidingen voor), maar technisch is er geen probleem om alle gebieden perfect toegankelijk te maken voor minder mobiele mensen. Natuurlijk zijn bepaalde inrichtingen heel duur. Subsidies van het MiNa-fonds kunnen enkel gebruikt worden voor natuurbehoud. Misschien kan het argument dat het verbeteren van de infrastructuur er voor zorgt dat de eigenlijke natuur- of bospercelen minder verstoord worden doordat de mensen minder van de goed ingerichte paden afwijken, worden aangewend om MiNa-subsidies voor dit doel te gebruiken?

Toch hoeft het verbeteren van de toegankelijkheid niet altijd een grote meerkost te betekenen. Paden moeten niet allemaal verhard worden, alleen al het wegnemen van allerlei drempels kan de toegankelijkheid sterk verhogen. Momenteel gebeuren heel wat ad hoc-ingrepen. Het zou beter zijn om meer aandacht te besteden aan toegankelijkheid bij het opstellen van het beheerplan. Ideaal is natuurlijk om er rekening mee te houden van bij het ontwerp van nieuwe natuur- of bosgebieden (bv. de stadsbossen). Indien toegankelijkheidsambtenaren van bij het begin bij het planningsproces betrokken worden, kan de toegankelijkheid sterk verhoogd worden zonder extra kosten door gewoon te letten op een aantal details. Het grote probleem tot nog toe was vooral dat de groene en de sociale sector elkaar niet goed kenden, zodat ze niet wisten bij wie aan te kloppen. Deze studiedag heeft er alvast voor gezorgd dat beide sectoren elkaar hebben leren kennen.

Tenslotte is ook gewezen op het belang van promotie. Van veel gebieden is niet geweten in hoeverre ze al dan niet toegankelijk zijn. Indien de toegankelijkheid van bos- en natuurgebieden in Vlaanderen op een gelijkvormige manier zou beschreven worden, zouden personen met een beperkte mobiliteit zelf kunnen beslissen welk gebied voor hen al dan niet toegankelijk is. Men stelt dan ook hoge verwachtingen aan het Libretto Plus-project omtrent "toegankelijk Vlaanderen".

Eindbeschouwing

De studiedag werd afgesloten met slotbeschouwingen door Gudrun Van Langenhove van de afdeling Bos & Groen (Ministerie van de Vlaamse gemeenschap) en door Heidi Vanderpoorten van het Vlaams Steunpunt Toegankelijkheid (cel Gelijke Kansen in Vlaanderen, Ministerie van de Vlaamse gemeenschap). Het Steunpunt was verheugd over het feit dat het initiatief voor deze studiedag vanuit de bossector was gekomen. Het heeft de bosbeheerders en de bosgebruikers weer een stapje dichterbij elkaar gebracht. De afdeling Bos & Groen beloofde extra aandacht te besteden aan deze problematiek en te werken aan betere informatieverstrekking over de toegankelijkheid van onze openbare bossen. Alvast een goede aanloop naar de volgende Week van het Bos, waarbij recreatie centraal zal staan!

Met dank aan Griet Buyse, Johnny Cornelis, Katrijn Gijssels, Robbie Goris, Koen Van Bouchout en Peter Van Gossum (medewerkers van de werkgroep recreatie van de VBV) voor de verslaggeving.